

NESĄŽININGŲ SĄLYGŲ PREKIAUTOJŲ TARPUSAVIO (B2B) SUTARTYSE KONTROLĖ PAGAL LIETUVOS TEISĘ

Aurelija Balčiūnė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6170
El. paštas: <aurelija.ziogaite@tf.vu.lt>

Iki šiol nesąžiningų sąlygų kontrolė suderinta tik sutarčių tarp verslo subjektų ir vartotojų (B2C) atžvilgiu, o apsauga nuo nesąžiningų sąlygų sutartyse tarp verslo subjektų (B2B) skiriasi priklausomai nuo šalies. Šis straipsnis papildoma kitų autorių diskusijas, susijusias su nesąžiningų sąlygų reglamentavimu B2B sutartyse, atsižvelgiant į dabartinį reglamentavimą Lietuvoje, užsienio praktiką, negriežtosios teisės (angl. soft law) priemones ir Bendrosios Europos pirmo–pardavimo sutarčių teisės (CESL) projekto pasiūlytą nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse reguliavimą iš Lietuvos perspektyvos.

So far, the review of unfair terms has been harmonized in terms of contracts between traders and consumers (B2C), whereas the protection from unfair terms in contracts between traders (B2B) varies from country to country. This article is a contribution to the discussion of other authors related to the regulation of unfair terms in B2B contracts with a Lithuanian perspective taking into account the current Lithuanian legislation, foreign practice, “soft law” instruments, and unfair terms regulation in B2B contracts proposed by the draft Common European Sales Law (CESL).

Įvadas

1993 m. Nesąžiningų sąlygų direktyva¹ suderino ES valstybių narių įstatymus, susijusius su vartojimo sutarčių nesąžiningomis sąlygomis. Nors minėtoje direktyvoje pasiūlytas minimalaus pobūdžio suderinimas, tačiau remiantis jos 8 straipsniu suteikta galimybė valstybėms narėms priimti naujas arba išlaikyti turimas griežčiausias nuostatas, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojų apsaugą. Kiek tai susiję su nesąžiningomis sąlygomis B2B sutartyse, tokio derinančio reguliavimo ES teisėje nenumatyta, o esamas reguliavimas ir apsaugos mastas skiriasi, atsižvelgiant į kiekvienos šalies nacionalinių teisės aktų nuostatas.

Dar 2010 m. Komisijos žaliwoje knygoje buvo teigiama, kad sudarydamos sutartis įmonės gali pasirinkti taikytiną teisę, tačiau negali vadovautis bendra Europos sutarčių teise. Atitinkamai Komisija pažymėjo, kad „stambios įmonės, turinčios didelę derybinę galią, gali užtikrinti, kad jų sutartims būtų taikoma tam tikros valstybės teisė. Mažoms ir vidutinėms įmonėms (toliau – MVĮ) tą pasiekti gerokai sunkiau, o tai gali užkirsti kelią visoje Sąjungoje vienodai prekybos politikai ir kliudyti įmonėms nau-dotis vidaus rinkos teikiamomis galimybėmis“².

¹ Tarybos 1993-04-05 direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. *Oficialusis leidinys*, 1993-04-21, L 95/29, p. 288–293.

² Komisijos žaliwoji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“, KOM(2010)348 galutinis [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/LT/1-2010-348-LT-F1-1.Pdf>>.

Atitinkamai MVĮ padėtis galėtų pasikeisti, jei būtų priimtas Europos Komisijos pasiūlymas Europos bendrosios pirkimo–pardavimo sutarčių teisės reglamentui³ kartu su I priedu, kuriame išdėstyta Bendroji Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisė (toliau – CESL)⁴. Įdomu tai, kad 2014 m. pabaigoje Komisija reglamento projektą atsiėmė, nors iš esmės buvo susitarta dėl visų CESL nuostatų.

Nepaisant CESL atsiėmimo, būtent šio produkto pristatymas visuomenei ir joje pateiktas pažangus nesąžiningų sąlygų reguliavimas B2B sutartyse verčia grįžti prie diskusijos, ar Lietuvos nacionalinis nesąžiningų sąlygų kontrolės reguliavimas yra pakankamas, ar vis dėlto reikėtų eiti negriežtosios teisės (angl. *soft law*) bei CESL pasiūlyta kryptimi ir įvesti nesąžiningų sąlygų kontrolę B2B sutartyse (kaip specialųjį reguliavimą, skirtą išimtinai nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolei), kaip tai padaryta B2C sutarčių atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, šiuo straipsniu siekiama ištirti nesąžiningų sąlygų reguliavimą B2B sutartyse pagal Lietuvos teisę ir galimybes (poreikį) jį pakeisti, atsižvelgiant į CESL ir *soft law* priemonių pasiūlytas pavyzdines nuostatas. Siekiant šio tikslo, pirma, analizuojamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁵ (toliau – CK) nuostatos. Antra, atskleidžiamos PECL⁶, DCFR⁷ ir CESL apibrėžtos nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės nuostatos. Trečia, įvertinama galimybė (poreikis) įtraukti tokias nuostatas į nacionalinę teisę. Atsižvelgiant į ribotą straipsnio apimtį, kitų šalių praktika šiame straipsnyje pateikiama tik paaiškinimo tikslais tiek, kiek reikia kitų šalių pavyzdžiais atskleisti nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo taikymą B2B sutartims, tačiau plačiau šiame straipsnyje nebus analizuojama.

Analizuojant ir lyginant nesąžiningų sąlygų reguliavimą pagal CK, CESL, DCFR ir PECL, naudotasi lyginamosios ir sisteminės analizės metodais, o atskleidžiant esamo teisinio reguliavimo nuostatų esmę vadovautasi aprašomuoju ir dokumentų analizės, taip pat mokslinės analizės ir apibendrinimo metodais.

Lietuvoje mokslinių publikacijų nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse tematika plačiau nebuvo publikuota⁸, o bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės tematiką ir susijusią problematiką yra

³ Europos Komisijos pasiūlymas Europos bendrosios pirkimo–pardavimo teisės reglamentui, KOM(2011) 635 galutinis, 2011/0284 (COD) [interaktyvus. Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/regulation_sales_law_en.pdf> (anglų kalba) ir <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/LT/1-2011-635-LT-F1-1.Pdf>> (lietuvių kalba).

⁴ Plačiau apie Bendrosios Europos pirkimo–pardavimo teisės autonominio taikymo problematiką Lietuvoje žr. DRAZDAUSKAS, Stasys. Bendrosios Europos pirkimo–pardavimo teisės autonominio taikymo Lietuvoje problematika. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 119–128.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.

⁶ Europos sutarčių teisės principai (angl. *Principles of European Contract Law*), kuriuos parengė Europos sutarčių teisės komisija (angl. *Commission of European Contract Law*), vadovaujama prof. Ole Lando. Žr. plačiau LANDO, Ole; BEALE, Hugh. *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000; LANDO, Ole, et al. *Principles of European Contract Law*. Part III. The Hague: Kluwer Law International, 2003.

⁷ Bendros principų sistemos projektas (angl. *Draft Common Frame of Reference*), kurį PECL pagrindu parengė Europos civilinio kodekso studijų grupė (angl. *Study Group on a European Civil Code*), ir Europos bendrijos privatinės teisės tyrimo grupė (*Acquis* grupė) (angl. *Research Group on EC Private Law (Acquis Group)*). Žr. VON BAR, Christian; CLIVE, Eric; SCHULTKE-NOLKE, Hans. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full Ed* [interaktyvus]. Munich: Sellier European Law Publishers, 2009 [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf>.

⁸ Galima nebent paminėti Solveigos Cirtautienės analizuotą temą „Kokia yra sąžiningumo, sąžiningos dalykinės praktikos ir bendradarbiavimo principų reikšmė vykdant sutartis? Kokios teisinės pasekmės numatytos pažeidus šiuos principus?“, kuria bendruoju požiūriu analizuojamas sąžiningumas ir atitinkamos Lietuvos teisės normos. Žr. AMBRA-SIENĖ, D., et al. *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 288–297; taip pat Viktorijos Budreckienės disertaciją „Teisminės komercinių sutarčių turinio kontrolės ribos“. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2016, p. 178–208.

paliėtės S. Drazdauskas⁹. Antra vertus, vartojimo sutarčių sąlygas įvairiais aspektais yra analizavusi D. Bublienė¹⁰. Užsienyje nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse tematika nagrinėta plačiau, ypač pastaroju metu, kiek tai susiję su CESL pasiūlytu nesąžiningų sąlygų reglamentavimu, tokių mokslininkų Marco B. M. Loos, Martijn W. Hesselink, Ulrich Magnus¹¹ ir kt. darbuose.

Atliekant šiame straipsnyje pristatomą mokslinį tyrimą vadovautasi pirmiau aptartais Lietuvos ir užsienio autorių darbais, mokslinėmis publikacijomis ir doktrininėmis įžvalgomis.

1. Nesąžiningų sąlygų reglamentavimas B2B sutartyse pagal Lietuvos teisę

Atsižvelgiant į nesąžiningų sąlygų reguliavimo modelius, literatūroje dažniausiai skiriamos trys nesąžiningų sąlygų kontrolės mokyklos (modeliai): (a) sutarties išlaidų teorija (angl. *transaction costs theory*); (b) piktnaudžiavimo teorija (angl. *abuse theory*); (c) skandinaviškoji, arba Šiaurės šalių, teorija (modelis), pagal kurią analizuojamos tiek B2B, tiek B2C sutarčių sąlygos, tiek standartinės, tiek individualiai aptartos. Europos Sąjungos valstybės nares analizuojant iš esmės pagal aptartus modelius galima suskirstyti į 4 grupes: (a) Skandinavijos šalys (Danija, Suomija, Švedija), kurių nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas, kaip minėta, apima B2B, B2C, P2P sutartis, įskaitant ir individualiai aptartų sąlygų peržiūrą; (b) šalys, kurios iš esmės laikosi sutarties išlaidų teorijos ir kurių nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas taikomas standartinėms B2B, B2C ir P2P sutarčių sąlygoms, o individualiai neaptartos sutarties sąlygos peržiūrimos tik B2C sutarčių (Vokietija, Portugalija, Austrija, Olandija, Vengrija, Lietuva, Slovėnija ir šiek tiek Estija); (c) šalys, kurios numato tik B2C sutarties sąlygų peržiūrą, tačiau ir galimybę peržiūrėti ir individualiai aptartas sąlygas (Prancūzija, Belgija, Liuksemburgas, Čekija, Latvija ir Malta); (d) šalys, kurios iš esmės laikosi Nesąžiningų sąlygų direktyvos koncepcijos, pagal kurią, nesąžiningų sąlygų kontrolė taikoma tik B2C sutartims ir tik tų sąlygų, kurios nebuvo individualiai aptartos (Jungtinė Karalystė, Airija, Ispanija, Graikija, Italija, Kipras, Lenkija, Slovakija)¹². Be kita ko, analizuojant nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo įtvirtinimo teisės

⁹ DRAZDAUSKAS, Stasys. Bendrosios Europos pirkimo–pardavimo teisės autonominio taikymo Lietuvoje problematika. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 119–128.

¹⁰ BUBLIENĖ, Danguolė. Skaidrumo principas ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, nr. 58, p. 7–23; BUBLIENĖ, Danguolė. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, nr. 59, 28–46; BUBLIENĖ, Danguolė. Silpnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas nesąžiningų sąlygų kontrolėje. *Jurisprudencija*, 2007, nr. 9 (99), p. 41–48; BUBLIENĖ, Danguolė. Nesąžiningų sąlygų kontrolė: ar tikėtini greiti reguliavimo pokyčiai? Iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys *Liber amicorum* profesoriumi Jonui Prapiesčiui. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012, p. 680–696; BUBLIENĖ, Danguolė; ZEMLYTĖ, Eglė. Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga? Vilnius: *Teisė*, 2012, t. 84, p. 7–27; BUBLIENĖ, Danguolė. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2009 ir kt.

¹¹ Žr., pvz., HESSELINK, Martijn W.; LOOS, Marco B. M. Unfair Contract Terms in B2C Contracts. Ad hoc briefing paper for the European Parliament's Committee on Legal Affairs, May 2012, PE 462.452, 23 p.; Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-68; Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2012-07 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2083041>>; LOOS, Marco B.M. Incorporation and Unfairness of Standard Contract Terms Under the Proposal for a Common European Sales Law. Iš *The Making of European Private Law: Why, How, What, Who*. MOCCIA, Luigi. Munich: Sellier European Law Publishers, 2013, p. 191–203; LOOS, Marco B.M. Standard Contract Terms Regulation in the Proposal for a Common European Sales Law. Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-65; Zeitschrift für Europäisches Privatrecht 2012(4), p. 776–796; Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-65; Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2012-04 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2081857>>; MAGNUS, Ulrich. CISG vs. CESL. Iš *CISG vs. Regional Sales Law Unification*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p. 97–123 ir kt.

¹² SCHULTKE-NOLKE, Hans; TWIGG-FLESNER, Christian; EBERS, Martin. *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2008, p. 203–206.

aktuose modelius, išskiriamas modelis, kai nesąžiningų sąlygų kontrolei skiriamos specialiosios teisės normos, kuriomis remiantis sprendžiami tik nesąžiningų sąlygų klausimai (kaip tai padaryta PECL, DCFR ir CESL atveju), taip pat modelis, kai nesąžiningos sutarties sąlygos ir nesąžininga komercinė praktika suprantamos plačiai, todėl reguliuojama pagal bendrąsias civilinės teisės ar tam tikrų įstatymų nuostatas¹³.

Lietuva priklauso šalių, kurios laikosi sutarties išlaidų teorijos ir kurioje daugiausia dėmesio iš esmės skiriama standartinių sutarties sąlygų kontrolei, grupei, tačiau specialaus reguliavimo, išimtinai skirto tik nesąžiningoms sutarties sąlygoms, nėra arba tiksliau – reguliuojama pagal bendrąsias nuostatas (pavyzdžiui, taikoma siurprizinių (standartinių) sąlygų kontrolė). Analizuojant nesąžiningų sąlygų reglamentavimą Lietuvoje, pirmiausia žvilgsnis krypta į nesąžiningas sąlygas vartojimo sutartyse. CK 6.228⁴ straipsnyje apibrėžiama vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė, kuri iš esmės perkelia Nesąžiningų sąlygų direktyvos nuostatas. Kiek tai susiję su nesąžiningų sąlygų reglamentavimu B2B sutartyse, nei Europos Sąjungos, nei Lietuvos teisės aktai nenumato bendro ir visa apimančio reguliavimo. Lietuvos teisėje, o konkrečiau CK, galima aptikti nuostatų, susijusių su nesąžiningumo kontrole įvairiais aspektais. Nepaisant to, CK nustatytas reglamentavimas yra gana fragmentiškas ir apima tik tam tikras sritis.

Vertinant Lietuvos teisinį reglamentavimą nesąžiningumo kontekste, analizuotinos bent jau toliau nurodytos CK nuostatos šiuose straipsniuose: CK 1.5 (Teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų taikymas), 1.78–1.96, 6.224–6.227 (Negaliojantys sandoriai), 6.163 ir kt. (Sutarčių sudarymo tvarka), 6.193–6.194 (Sutarčių aiškinimas), 6.185–6.186 (Sutarčių standartinės sąlygos ir netikėtos (siurprizinės) sutarčių standartinės sąlygos), 6.211 (Atsakomybę naikinančios sąlygos), 6.228 (Esminė šalių nelygybė), 6.73 ir 6.258 (Netesybos ir nuostoliai bei jų mažinimas).

Viena vertus, CK 1.5, 1.78–1.96, 6.224–6.227, 6.163, 6.193–6.194, 6.73 ir 6.258 straipsnių nuostatos yra susijusios su nesąžiningumo ir tam tikrais atvejais nesąžiningų sąlygų bendrąja kontrole. Pirma, CK 1.5 straipsnyje civilinių teisinių santykių subjektai įpareigojami įgyvendinti ir nusistatyti savo teises bei atlikti pareigas laikydamiesi teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimų. Iš esmės tai turėtų būti suprantama kaip bendros pareigos laikytis universaliojo bendrojo teisės principo ir užtikrinti civilinių teisinių santykių atitiktį jam. Antra, sutarčių negaliojimo instituto nuostatos (CK 1.78–1.96, 6.224–6.227 str.) taip pat prisideda prie nesąžiningumo kontrolės, nustatydamos aplinkybes ar sąlygas, kuriomis sandoriai pripažįstami niekiniais ir negaliojančiais arba gali būti ginčijami CK nustatyta tvarka. Pavyzdžiui, CK 1.91 straipsnyje reglamentuojamas dėl apgaulės, smurto, ekonominio spaudimo ar realaus grasinimo, taip pat dėl šalies atstovo piktavališko susitarimo su antrąja šalimi ar dėl susidėjusių sunkių aplinkybių sudaryto sandorio pripažinimas negaliojančiu. Akivaizdu, kad šio straipsnio nuostatos iš esmės apsaugo nuo kitos šalies nesąžiningų veiksmų, kai, siekiant sudaryti sandorį, naudojama apgaulė, smurtas, ekonominis spaudimas ar realus grasinimas, piktavališkas susitarimas arba pasinaudojama susidėjusiomis sunkiomis aplinkybėmis. Trečia, nuostatos, reglamentuojančios sutarčių sudarymo tvarką (CK 6.163 str. ir kt. str.), taip pat numato sąžiningumo kontrolę ikisutartiniuose santykiuose ir sudarant sutartį. Pavyzdžiui, CK 6.163 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo ar derasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Kitaip tariant, minėtu straipsniu nustatomi nesąžiningo elgesio padariniai ir atitinkama atsakomybė, t. y. nesąžiningos šalies pareiga atlyginti nuostolius. Ketvirta, nuostatos, reglamentuojančios sutarčių aiškinimą (CK 6.193–6.194 str.), taip pat numato pareigą aiškinti sutartis ir jų nuostatas sąžiningai. Galiausiai CK 6.73 ir 6.258 straipsniai, reglamentuojantys netesybas ir jų mažinimą, nelieta nuošalyje nesąžiningumo kontekste. CK 6.258 straipsnio 3 dalyje nustatyta teismo

¹³ BUDRECKIENĖ, Viktorija. *Teisminės komercinių sutarčių turinio kontrolės ribos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2016, p. 179.

teisė mažinti netesybas, kai jos yra neprotingai didelės. Kaip matyti, aptartos nuostatos, nors ir tiesiogiai nenumato nesąžiningų sąlygų kontrolės, tačiau nemažai yra susijusios su nesąžiningumo ir (arba) nesąžiningų veiksmų bendrąja kontrole. Kita vertus, nė viena pirmiau aptartų nuostatų nenumato specialiosios materialiosios nesąžiningų sąlygų peržiūros ir kontrolės.

Kiek tai susiję su materialiąja nesąžiningų sutarties sąlygų peržiūra ir kontrole, daugiau dėmesio turėtų būti skiriama CK 6.186, 6.211 ir 6.228 straipsnių nuostatomis. Toliau plačiau aptariama kiekviena iš jų ir jų vaidmuo nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės kontekste.

1.1. Netikėtos (siurprizinės) sutarčių standartinės sąlygos (CK 6.186 str.)

CK 6.186 straipsnyje pateiktas netikėtų (siurprizinių) sutarčių standartinių sąlygų kontrolės mechanizmas, kuris iš esmės atitinka UNIDROIT principų 2.1.20 straipsnį¹⁴. Kaip teisingai yra pažymėjęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, „šių nuostatų tikslas – nustatyti papildomas garantijas šaliai, kuri sudaro sutartį prisijungimo būdu pagal kitos šalies parengtas standartines sąlygas“¹⁵. UNIDROIT principų 2.1.20 straipsnyje numatyta, kad jokia standartinė sąlyga, kuri yra tokio pobūdžio, kad kita šalis negalėjo protingai tikėtis, yra galiojanti, nebent kita šalis tiesiogiai su tuo sutinka. Antra, minėtame straipsnyje taip pat numatyta, kad, nustatant, ar sąlyga yra tokio pobūdžio, turi būti atsižvelgiama į jos turinį, kalbą ir pateikimą. Atitinkamai CK 6.186 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad negalioja netikėtos (siurprizinės) sutarčių standartinės sąlygos, t. y. tokios, kurių kita šalis negalėjo protingai tikėtis būsiant sutartyje; netikėtomis (siurprizinėmis) nelaikomos sutarties sąlygos, su kuriomis šalis aiškiai sutiko, kai jos tai šaliai buvo tinkamai atskleistos, o CK 6.186 straipsnio 2 dalyje, panašiai kaip ir UNIDROIT principų 2.1.20 straipsnio 2 dalyje, numatyta, kad, sprendžiant, ar sąlyga yra netikėta (siurprizinė), ar ne, reikia atsižvelgti į jos turinį, formuluotę ir išraiškos būdą.

CK 6.186 straipsnio 1 dalyje pateikiamas netikėtų (siurprizinių) sutarčių standartinių sąlygų kontrolės mechanizmas ir atitinkamai apibrėžiamos sąlygos, kada galima tikėtis, kad atitinkamos standartinės sutarties sąlygos bus pripažintos negaliojančiomis. Tam, kad standartinė sąlyga būtų pripažinta negaliojančia, reikia nustatyti kelias sąlygas¹⁶: (a) tokia sąlyga turi būti viena iš standartinių sutarties sąlygų; (b) tokia sąlyga nebuvo tinkamai atskleista kitai šaliai ir šalis nedavė sutikimo dėl jos, t. y. neįvykdė pareigą, nustatyta CK 6.185 straipsnio 2 dalyje; (c) tokios sąlygos kita šalis negalėjo protingai tikėtis būsiant sutartyje. Tik esant pirmiau aptartoms sąlygoms, galima kalbėti apie sutarties standartinės sąlygos negaliojimą. Taigi, galima teigti, kad 6.186 straipsnyje numatytas apsaugos mechanizmas turėtų būti suprantamas kaip bendrosios taisyklės, numatančios, kad standartinės sąlygos privalomos kitai šaliai, jei jai buvo sudaryta tinkama galimybė su tomis sąlygomis susipažinti, išimtis (CK 6.185 str. 2 d.).

Atkreiptinas dėmesys, kad apsauga nuo netikėtų (siurprizinių) sąlygų galėtų būti pripažįstama kaip vienas iš nesąžiningų sąlygų kontrolės elementų. Nepaisant to, sąlygos netikėtumas yra tik viena iš

¹⁴ VOGENAUER, Stefan. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Second Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2015, p. 398.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Interselas“ v. UAB „IF draudimas“, Nr. 3K-3-518/2008.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išskiriamos dvi sąlygos, kurios iš esmės sutampa su toliau išvardytomis: 1) standartines sutarties sąlygas parengusi šalis neįvykdė CK 6.185 str. 2 d. nurodytos pareigos, t. y. nesudarė tinkamos galimybės kitai šaliai susipažinti su standartinėmis sąlygomis; 2) sąlygos, su kuriomis prisijungusi šalis aiškiai nesutinka, yra netikėtos, t. y. tokios, kurių ji negalėjo protingai tikėtis būsiant sutartyje. Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Interselas“ v. UAB „IF draudimas“, Nr. 3K-3-518/2008.

aplinkybių, kuri gali padėti įvertinti sąlygos nesąžiningumą¹⁷. Sąlygos nesąžiningumą gali lemti ne tik jos netikėtumas, bet ir pačios sąlygos turinys, pagal sutartį tikėtino dalyko pobūdis, aplinkybės sutarties sudarymo metu, kitos sutarties sąlygos, kitos sutarties, nuo kurios priklauso sutartis, sąlygos bei kitos aplinkybės. Kitaip tariant, minėta nuostata savaime nenustato nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės mechanizmo, kaip tai numatyta kitose šalyse ar PECL, DCFR ir CESL.

Kita vertus, šiuo aspektu svarbios ir CK 6.186 straipsnio 3 dalies nuostatos, kad prie standartinės sutarties prisijungusi šalis turi teisę reikalaui ją nutraukti ar pakeisti, jeigu sutarties standartinės sąlygos, nors ir neprieštarauja įstatymams, tačiau (a) atima iš jos paprastai tokios rūšies sutarčių suteikiamas teisės ar galimybės; (b) panaikina ar apriboja sutarties standartinės sąlygas parengusios šalies civilinę atsakomybę; (c) nustato sutarties šalių lygybės bei jų interesų pusiausvyros principus pažeidžiančias sąlygas; arba (d) prieštarauja protingumo, sąžiningumo ar teisingumo kriterijams. Šiuo aspektu aplinkybės, išvardytos minėtoje dalyje, iš esmės yra susijusios su sąlygos nesąžiningumu, tačiau, kitaip nei tą daro nesąžiningumo testas pagal PECL, DCFR ar CESL, tokios sąlygos egzistavimas nedaro jos savaime negaliojančios, nukentėjusiajai šaliai tiesiog suteikiama galimybė kreiptis į teismą su prašymu nutraukti ar pakeisti sutartį. Be to, tokią teisę save nukentėjusiaja laikanti šalis turi tik tada, kai įrodoma, kad: (a) sutartis buvo sudaryta prisijungiant; (c) sutarties sąlygos yra standartinės (o CESL, pavyzdžiui, siūlo nesąžiningumo testą taikyti individualiai neapartoms sutarties sąlygoms). Ribotas šio straipsnio pritaikymas nesąžiningoms sąlygoms eliminuoti leidžia teigti, kad materiali nesąžiningų sąlygų kontrolė šio straipsnio pagrindu gali būti nepakankama atgrasyti sutarties šalį nuo nesąžiningų sąlygų įtraukimo į sutartį.

1.2. Esminė šalių nelygybė (CK 6.228 str.)

Šiuolaikinėje sutarčių teisėje galioja sutarties laisvės principas, iš esmės reiškiantis, kad tik pačios šalys gali susitarti dėl sutarties sąlygų ir taip įgyvendinti savo apsisprendimo teisę. Nors kai kurios valstybės numato galimybę panaikinti sutartį ar tam tikras jos sąlygas dėl galimo didelio nesąžiningumo, tačiau bendriausiu požiūriu daugiausia dėmesio skiriama šalių pasirinkimui, ir valstybė įsikiša tik tada, kai nesąžiningumas peržengia tam tikrą nustatytą slenkstį. Vienas iš tokių pavyzdžių – nuostatų, reglamentuojančių esminę šalių nelygybę, taikymas teisinio santykio šalims. Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad „sutarčių teisę reglamentuojančių CK normų tikslas – užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus. Jei sutarties sąlygos įtvirtina esminę šalių nelygybę, įstatymas leidžia šaliai atsisakyti sutarties arba reikalaui pakeisti sutarties sąlygas (CK 6.223, 6.228 str.)“¹⁸.

Šiuolaikinėje sutarčių teisėje taip pat pripažįstamas *favor contractus* principas, kuris gali būti suprantamas ir kaip įpareigojimas dėti maksimalias pastangas sutarčiai išlaikyti¹⁹. Šio principo turinys ir tikslas iš esmės lemia specifiinį CK 6.228 straipsnio taikymą B2B santykiuose. Tais atvejais, kai pagal sudarytą sutartį dėl kitos šalies nepatyrimo, ekonominių sunkumų, neatidėliotinių poreikių ar dėl kitų CK 6.228 straipsnyje nurodytų aplinkybių yra nepagrįstas perdėto pranašumo suteikimas vienai šaliai, kita šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties ar tam tikros jos sąlygos pakeitimo arba atsisakyti

¹⁷ Po pirmojo Europos Parlamento svarstymo CESL 83 str., numatančiame nesąžiningų sąlygų B2C sutartyse kontrolę, nustatyta, kad, vertinant sutarties sąlygos nesąžiningumą, turi būti atsižvelgta į, *inter alia*, tai, ar pasiūlyta sąlyga yra tokia netikėta, kad vartotojas jos negalėjo numanyti.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž. M. v. UAB „Eika“, Nr. 3K-3-511/2006.

¹⁹ Žr. plačiau apie šį principą DRAZDAUSKAS, Stasys. *Favor contractus* principas Lietuvos sutarčių teisėje. *Teisė*, 2007, t. 64, p. 22–33; DRAZDAUSKAS, Stasys. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2008, p. 110–126.

sutarties. Reikia sutikti, kad, „nors ši teisių gynimo priemonė galėtų atrodyti būti tinkama vietos var-
tojimo sutartims²⁰, nėra jokios priežasties, kodėl tarptautinių komercinių sutarčių šalys, pavyzdžiui,
patiriančios ekonominių sunkumų, kurioms trūksta komercinės patirties ar derybinių įgūdžių, negalėtų
taip pat gauti naudos“²¹. Manytina, kad, kaip ir CESL²², CK taip pat turi suteikti tam tikrą apsaugą
B2B sutartims. Vienas iš tokių būdų – esminės šalių nelygybės, kuri atsiranda dėl sutarties ar tam
tikros jos sąlygos sutarties sudarymo metu suteikiamo perdėto pranašumo vienai iš šalių, reglamenta-
vimas ir teisinių gynbos priemonių nustatymas.

Panašiai kaip ir 1994 m. UNIDROIT principų²³ 3.10 straipsnyje, 2004 m. UNIDROIT princi-
pų²⁴ 3.10 straipsnyje bei 2010 m. UNIDROIT principų²⁵ 3.2.7 straipsnyje, CK 6.228 straipsnyje api-
brėžiamos aplinkybės ir sąlygos, kada laikoma, kad yra esminė šalių nelygybė, taip pat numatomos
nukentėjusios šalies teisinės gynbos priemonės bei susiję teisiniai padariniai. CK 6.228 straipsnio
1 dalyje numatyta, kad „šalis gali atsisakyti sutarties ar atskiros jos sąlygos, jeigu sutarties sudarymo
metu sutartis ar atskira jos sąlyga nepagrįstai suteikė kitai šaliai perdėtą pranašumą“. Atitinkamai ir
2010 m. UNIDROIT principų 3.2.7 straipsnyje numatoma, kad „šalis turi teisę išvengti sutarties ar
atskiros jos sąlygos, jeigu sutarties sudarymo metu sutartis ar sąlyga nepagrįstai suteikė kitai šaliai
perdėtą pranašumą“. Taigi, kaip matyti, šiuose straipsniuose dėmesys sutelkiamas į tai, ar sutartis
arba jos sąlyga nepagrįstai suteikia kitai šaliai perdėtą pranašumą. Vadinasi, tam, kad šalis galėtų
taikyti teisinės gynbos priemones, numatytas CK 6.228 straipsnyje, turi būti nustatytos šios sąlygos:
(a) sutarties sudarymo metu sutartis ar jos sąlyga turi suteikti kitai šaliai perdėtą pranašumą; (b) minė-
tas perdėtas pranašumas turi būti nepagrįstas.

Nors ir tiesiogiai negalima teigti, kad 6.228 straipsnyje išdėstytų nuostatų tikslas yra apsauga nuo
nesąžiningų sąlygų, kita vertus, negalima paneigti, kad šios nuostatos taip pat padeda šiam tikslui. Tiek
CESL, tiek DCFR turi atskirus straipsnius (nuostatas), skirtus apsaugai nuo nesąžiningų sąlygų, todėl
negalima paneigti, kad esminės šalių nelygybės reglamentavimas taip pat prisideda prie tikslo apsau-
goti vieną šalį nuo kitos šalies nesąžiningumo. Reikia pripažinti, kad nepagrįsto perdėto pranašumo
įgijimas, pasinaudojimas kitos šalies silpnumu ir panašios aplinkybės lemia, kad viena šalis nukenčia
dėl kitos šalies gaunamos naudos. Žinoma, negalima pamiršti sutarties laisvės principo, tačiau jis ne-
gali būti absoliutinamas, kai viena šalis nukenčia dėl kitos šalies kenkėjiškų veiksmų. Reikia sutikti,
kad įstatymuose turi būti nustatyta tam tikra riba, kur valstybei ir atitinkamai teismui būtų leidžiama
įsikišti ir pagelbėti šaliai, atsidūrusiai gerokai blogesnėje padėtyje. Būtent dėl to reikia manyti, kad
esminės šalių nelygybės nuostatos, nors ir tiesiogiai nereguliuoja nesąžiningumo, prisideda prie ap-
saugos nuo kitos šalies nesąžiningumo. Be to, reikia pripažinti, kad CESL, DCFR nuostatos, regla-

²⁰ DROBNIK, Ulrich. Substantive Validity. *40 American Journal of Comparative Law*, 1992, No. 3, p. 640.

²¹ BONELL, Michael Joachim. Policing the International Commercial Contract Against Unfairness under the UNIDROIT Principles. *3 Tulane Journal of International and Comparative Law*, 1994, No. 1/2, p. 73–91. Cituojama pa-
gal: VOGENAUER, Stefan. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. New York: Oxford University Press, 2015, p. 511.

²² CESL (angl. *Common European Sales Law*) bus plačiau aptartas kitoje šio straipsnio dalyje.

²³ International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 1994 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Priei-
ga per internetą: <<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-1994>>.

²⁴ International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Priei-
ga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

²⁵ International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Priei-
ga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

mentuojančios nesąžiningas sutarties sąlygas B2B sutartyse, iš dalies yra glaudžiai susijusios su esminės šalių nelygybės nuostatomis, išdėstytomis CK, DCFR, CESL, UNIDROIT principuose ir kituose dokumentuose. Negalima paneigti, kad pasinaudojimas kitos šalies silpnėsne padėtimi ir nepagrįstas perdėto pranašumo įgijimas turėtų nukrypti nuo geros verslo praktikos ir prieštarauti sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui, kuris yra vienas iš dėmenų, nustatant nesąžiningumą B2B sutartyse. Būtent šiuo požiūriu būtų galima teigti, kad esminė šalių nelygybė galėtų būti laikoma didesnio reikšmės – nesąžiningumo B2B sutartyse – dalimi.

Kita vertus, nereikia pamiršti, kad CK 6.228 straipsnyje kalbama apie nepagrįsto perdėto pranašumo įgijimą ir pasinaudojimą kitos šalies silpnėmis ar aplinkybėmis, susijusiomis su sutarties prigimtimi bei tikslu ir kt., o atitinkamos CESL nuostatos, reglamentuojančios nesąžiningas sąlygas, siejamos tik su vienu iš aspektų – individualiai neaptartomis sutarties sąlygomis ir akivaizdžiu nukrypimu nuo geros verslo praktikos ir prieštaravimu sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui. Antra, esminės šalių nelygybės analizės pagal CK 6.228 straipsnį objektu gali būti visos sutarties sąlygos, t. y. įstatymas nenumato jokių išimčių, kurių nuostatų analizė nedaroma, o CESL 80 straipsnio 2 dalyje, numatančioje aplinkybes, kada sąžiningumo kriterijus netaikomas, nustatyta, kad jis netaikomas sutarties dalyko apibrėžčiai ir kainai²⁶. Trečia, skiriasi ir šių nuostatų tikslas. Viena vertus, CESL 86 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios nesąžiningumo sampratą prekyautojų tarpusavio sutartyse, numato apsaugą nuo nesąžiningų individualiai neaptartų sąlygų, o pagal CK 6.228 straipsnį suteikiama apsauga, nesvarbu, ar sąlygos buvo individualiai aptartos, ar ne. Be to, CK 6.228 straipsnis labiau sietinas su perdėto pranašumo įgijimu, šalių nelygybe, o CESL nuostatos, reglamentuojančios nesąžiningas sąlygas, nesiejamos su perdėto pranašumo įgijimu. Šiuo atveju nepagrįstas perdėtas pranašumas gali atsirasti arba ne, jis gali būti didelis arba mažas, tačiau, nepaisant to, gali lemti, kad tam tikra sąlyga yra tokio pobūdžio, kad jos naudojimas akivaizdžiai nukrypsta nuo geros verslo praktikos ir prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui. Taigi šiuo atveju galima manyti, kad sąžiningumas B2B sutarties sąlygose turi būti suprantamas plačiau ir jį nustatyti yra daugiau galimybių, nei tik konstatuoti esminę šalių nelygybę sutartiniuose santykiuose. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad CK 6.228 straipsnyje ir atitinkamai CESL 51 straipsnyje nustatytas tam tikras nesąžiningumo slenkstis yra gerokai aukštesnis, nei numatytas CESL 86 straipsnyje²⁷.

1.3. Atsakomybę naikinančios sąlygos (CK 6.211 str.)

Atsižvelgiant į aptartą galimybę nustatyti sutarties laisvės ribojimus, dar viena kategorija nuostatų, kuri galėtų būti priskiriama prie apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse sisteminio reglamentavimo Lietuvoje, yra pateikta CK 6.211 straipsnyje, kuris iš esmės atitinka UNIDROIT principų 7.1.6 straipsnį ir draudžia sudaryti susitarimus, panaikinančius ar apribojančius šalies atsakomybę. Ši taisyklė turėtų būti vertinama kaip bendrosios taisyklės, kad visos sutartys yra galiojančios ir įgyvendinamos, išimtis²⁸, todėl ji turėtų būti taikoma iš esmės tik tais atvejais, kai konkreti situacija atitinka visus kriterijus, nustatytus įstatyme.

Kaip minėta, atsakomybę naikinančių sąlygų apribojimą numato ne tik CK, bet ir kiti tarptautiniai teisės nuostatų rinkiniai – UNIDROIT principai, DCFR bei CESL. Tiek CK 6.211 straipsnyje, tiek UNIDROIT principų 7.1.6 straipsnyje numatoma, kad sąlyga, kuri apriboja ar panaikina vienos šalies atsakomybę už sutarties neįvykdymą arba leidžia ją įvykdyti tokiu būdu, kuris iš esmės skiriasi nuo to,

²⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad po pirmojo Europos Parlamento svarstymo ši išimtis buvo išbraukta.

²⁷ Šiuo klausimu taip pat žr. MAZEAUD, Denis; SAUPHANOR-BROUILLAUD. In SCHULZE, Reiner. *Common European sales law (CESL): commentary*. Baden-Baden: Nomos, 2012, p. 278.

²⁸ Plačiau žr. *Supra*, note 25, p. 233–235.

ko protingai tikėjosi kita šalis, negali būti taikoma, jei, atsižvelgiant į sutarties tikslą, būtų pernelyg nesąžininga tai daryti. Atitinkamai DCFR II.–9:410 straipsnyje, kuris taikomas kartu su DCFR II.–9:401 straipsniu, numatoma prezumpcija, kad B2C sutarties sąlyga yra nesąžininga, jei ji netinkamai panaikina ar apriboja teisių gynimo priemonės, įskaitant įskaitymo teisę, kurią vartotojas turi verslininko ar trečiosios šalies atžvilgiu dėl to, kad verslininkas neįvykdė savo įsipareigojimų pagal sutartį²⁹. Manytina, kad CK 6.211 straipsnyje pateikta atsakomybė naikinančių sąlygų apribojimo taisyklė turėtų būti vertinama kaip vienas iš apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų elementų, nes atsakomybė panaikinančios ar apribojančios nuostatos, turinčios CK 6.211 straipsnyje nustatytų elementų, pripažįstamos nesąžiningomis ir negaliojančiomis. Minėto straipsnio pagrindu nesąžiningumo testas gali būti taikomas toms sutarties nuostatomis, kurios panaikina ar apriboja atsakomybę, todėl atitinkamai neabejotina, kad šiuo straipsniu nustatytas kontrolės mechanizmas prisideda prie bendros nesąžiningumo kontrolės B2B sutartyse.

Galiojančių CK bendrųjų nuostatų analizė parodė, kad Lietuvoje pripažįstamas kitos šalies nesąžiningumo žalingumas ir poreikis apsaugoti nukentėjusią šalį, kuris pasireiškia nuostatomis, skirtomis apsaugoti nuo kitos šalies nesąžiningumo, perdėto pranašumo įgijimo ar pasinaudojimo siurprizinėmis sąlygomis, tiek ir atsakomybę naikinančiomis sąlygomis. Vis dėlto pirmiau aptartų nuostatų apžvalga leidžia patvirtinti pirminį teiginį, kad nesąžiningų sąlygų kontrolė Lietuvos teisėje yra gana fragmentiška, arba tiksliau – grindžiama reguliavimu bendrosiomis teisės nuostatomis, o ne specifiniu tik nesąžiningoms sutarties sąlygoms skirtu reguliavimu. Būtent bendro, visa apimančio kontrolės mechanizmo, kuris būtų analogiškas arba panašus į B2C sutartims taikomą mechanizmą, nėra. Viena vertus, tą būtų galima paaiškinti nesąžiningų sąlygų kontrolės modelio pasirinkimu (ne tik tuo, kad, kaip ir Vokietijoje bei kt. tai grupei priklausančiose šalyse, kontrolė siejama su standartinėmis sutarties sąlygomis, bet ir tuo, kad nesąžiningų sąlygų reguliavimas pasireiškia ne specialiosiomis, bet bendrosiomis nuostatomis). Be to, būtų galima svarstyti, ar apskritai toks mechanizmas yra reikalingas atsižvelgiant į tai, kad kalbame apie verslo subjektus ir jiems neturėtų būti taikoma analogiška apsauga kaip ir vartotojams. Kita vertus, kyla klausimas, ar vienas iš verslo subjektų negalėtų būti laikomas silpnesniąja teisinio santykio šalimi lyginant su kita dominuojančia teisinio santykio šalimi. Jei atsakymas būtų teigiamas, tada reikėtų atsakyti į klausimą, ar nereikia platesnio pobūdžio apsaugos. Siekiant įvertinti aptarto mechanizmo pakankamumą, galima pasiremti *soft law* instrumentu, CESL ir kai kurių kitų šalių patirtimi nesąžiningų sąlygų kontrolės kontekste.

2. Nesąžiningų sąlygų reglamentavimas B2B sutartyse pagal PECL, DCFR ir CESL bei kitų šalių nacionalinę teisę

Kaip minėta, nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės mechanizmas nėra naujas, nepaisant to, kad ir nėra sulaukęs visuotinio suderinimo. Siekiant įvertinti nesąžiningų sąlygų kontrolės B2B sutartyse poreikį, šioje straipsnio dalyje aptariami PECL, DCFR ir CESL siūlomi nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės mechanizmai ir kai kurių kitų šalių praktika šioje srityje.

2.1. Nesąžiningų sąlygų reglamentavimas B2B sutartyse pagal PECL, DCFR ir CESL

Nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės mechanizmo analizę reikėtų pradėti nuo visuotinai pripažįstamų *soft law* priemonių, tokių kaip antai PECL arba DCFR.

²⁹ Nors ši nuostata skirta tik B2C sandoriams, tačiau šiai straipsnio daliai ji svarbi tik tiek, kiek to reikia norint įvertinti CK 6.211 str. lyginamuoju aspektu.

Prieš pradėdant PECL nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo analizę, pirmiausia svarbu aptarti šios *soft law* teisinės priemonės svarbą. Kaip jau minėta, PECL buvo parengtas žymaus profesoriaus Ole Lando vadovaujamos Europos sutarčių teisės komisijos, kurią sudarė žymiausi sutarčių teisės mokslininkai Europoje. Pirmoji PECL dalis paskelbta 1995 m., antroji – 1999 m., o trečioji – 2002 metais. Šios taisyklės iš dalies buvo tarpinis žingsnis link bendro visą Europą vienijančio civilinio kodekso, todėl PECL iš esmės apibrėžė bendrąsias taisykles (principus), kuriais siekiama užtikrinti maksimalų lankstumą ir taip prisitaikyti prie teisinės mąstysenos sutarčių teisės srityje plėtotės ateityje³⁰. Be kita ko, taip pat nurodoma, kad PECL gali pasitarnauti kaip Vidurio ir Rytų Europos teisės aktų leidėjų, kurie yra jų sutarčių teisės reformos procese, siekdami atitikti rinkos ekonomikos poreikius, įkvėpimo šaltinis³¹. Atsižvelgiant į PECL svarbą ir siūlomą naudą, šio straipsnio kontekste aptariamas nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas, kurį pasiūlė PECL.

PECL 4:110 straipsnyje apibrėžiamas nesąžiningų individualiai neaptartų sąlygų reglamentavimas. Šiuo straipsniu iš esmės numatoma, kad šalis gali išvengti sąlygos, kuri nebuvo individualiai aptarta, jei, priešingai nei to reikalauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principas, tos šalies nenaudai iš esmės sutrikdo iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, atsižvelgiant į pagal sutartį tiekino dalyko pobūdį, kitas sutarties sąlygas ir aplinkybes sutarties sudarymo metu. Kitaip tariant, tam, kad sutarties sąlyga būtų pripažinta nesąžininga, ji turi atitikti toliau nurodytus kriterijus: (a) tokia sąlyga turi būti individualiai neaptarta; (b) tokia sąlyga, priešingai nei to reikalaujama pagal sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principą, tos šalies nenaudai iš esmės sutrikdo iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Be to, vertinant sąlygos nesąžiningumą turi būti atsižvelgiama į toliau nurodytas sąlygas: (a) pagal sutartį tiekino dalyko pobūdį; (b) kitas sutarties sąlygas ir (c) aplinkybes sutarties sudarymo metu. Vadinasi, PECL numatytas nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas pagrįstas ne standartinių sutarčių sąlygų, bet individualiai neaptartų sutarties sąlygų kontrolės modeliu, o pats kontrolės mechanizmas išreiškiamas ne bendrosiomis sutarties sąlygų kontrolės nuostatomis, o specialiosiomis nuostatomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad PECL nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės mechanizmo nediferencijuoja atsižvelgiant į tai, kas yra sutarties šalys – prekyautojai (B2B), vartotojai (C2C) ar prekyautojai su vartotojais (B2C). Kitaip tariant, PECL nustato bendrą mechanizmą, taikytiną sutarčių nuostatomis, neatsižvelgiant į sutarties šalies statusą ir veiklą.

Kiek kitokia linkme nuėjo DCFR. Jau dešimtmetį ES rūpinasi Europos sutarčių teise. 2001 m. Komunikatu dėl Europos sutarčių teisės³² Komisija pradėjo išsamias viešas konsultacijas dėl sunkumų, kuriuos lemia skirtinga valstybių narių sutarčių teisė. Remdamasi atsakymais, Komisija 2003 m. pateikė veiksmų planą³³, siūlydama Europos sutarčių teisės kokybę ir nuoseklumą gerinti sukuriant bendrą principų sistemą, kuri apimtų bendrus principus, terminiją ir pavyzdines normas ir kuria Sąjungos teisės aktų leidėjas vadovautųsi rengdamas arba keisdamas teisės aktus³⁴. Šiame kontekste ir buvo priimtas DCFR, kuris iš esmės buvo užbaigtas 2008 ir paskelbtas 2009 metais.

³⁰ LANDO, Ole; BEALE, Hugh. *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000, p. XXVII.

³¹ Ten pat.

³² Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law, COM(2001) 398 final [interaktyvus]. *Official Journal*, C255, 2001-09-13, [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/EN/1-2001-398-EN-F1-1.Pdf>>.

³³ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan, COM(2003) 68 final [interaktyvus]. *Official Journal*, C63, 2003-03-15, p. 1–44 [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52003DC0068>>.

³⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Bendroji Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisė tarpvalstybiniais sandoriais bendrojoje rinkoje palengvinti. KOM/2011/0636 galutinis [interaktyvus]. Žiūrėta 2017-04-26]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0636>>.

DCFR 4 skyrius iš esmės skirtas nesąžiningoms sąlygoms reglamentuoti. Pirma, jame nustatoma, kad šalys negali atsisakyti taikyti 4 skyriaus nuostatų arba nuo jų nukrypti ar pakeisti jas³⁵. Kitaip tariant, apibrėžiamas šio skyriaus privalomumas ir jo nuostatų imperatyvumas³⁶. Antra, numatoma skaidrumo pareiga, o tais atvejais, kai nesąžininga sąlyga yra B2C sutartyse, skaidrumo pareigos nesilaikymas tokios nuostatos atžvilgiu gali reikšti sąlygos nesąžiningumą³⁷. Trečia, priešingai nei PECL, DCFR išskiria tris nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo grupes: (a) nesąžiningos sąlygos B2C sutartyse³⁸; (b) nesąžiningos sąlygos B2B sutartyse³⁹ ir (c) nesąžiningos sąlygos sutartyse tarp ne verslo subjektų⁴⁰. Ketvirta, kaip ir PECL atveju (nors ir plačiau), nustatomos nesąžiningumo testo išimtys⁴¹. Penkta, kaip ir PECL, DCFR (nors ir plačiau) apibrėžia aplinkybes, į kurias reikia atsižvelgti vertinant sąlygos nesąžiningumą⁴². Galiausiai, DCFR apibrėžia nesąžiningų sąlygų įtraukimo į sutartis padarinius – nesąžininga sutarties sąlyga neįpareigoja šalies, kuriai tokia sąlyga buvo pateikta, o kitos sutarties sąlygos lieka galioti su sąlyga, kad sutartis gali būti toliau pagrįstai išlaikyta⁴³. Likusios nuostatos⁴⁴ reglamentuoja klausimus, susijusius su nesąžiningomis sąlygomis B2C sutartyse⁴⁵.

Kiek tai susiję su nesąžiningų sąlygų kontrole B2B sutartyse, svarbu aptarti DCFR II.–9:405 straipsnį, kuriuo nustatoma, kad B2B sutarties sąlyga yra laikoma nesąžininga tik jei ji sudaro standartinių sąlygų, pateiktų vienos šalies, dalį ir yra tokio pobūdžio, kad jos naudojimas akivaizdžiai nukrypsta nuo geros komercinės praktikos, prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui. Kitaip tariant, tam, kad B2B sutarties sąlyga būtų pripažinta nesąžininga, turi būti nustatyta šių sąlygų visuma: (a) tokia sąlyga yra viena iš standartinių sutarties sąlygų; (b) ji yra tokio pobūdžio, kad jos naudojimas akivaizdžiai nukrypsta nuo geros komercinės praktikos, prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui. Be to, siekiant nustatyti sąlygos nesąžiningumą, reikia atsižvelgti į aplinkybes, apibrėžtas DCFR II.–9:407 straipsnyje, t. y. (a) ar buvo laikytasi skaidrumo pareigos, apibrėžtos DCFR II.–9:402 str.; (b) sutarties dalyko pobūdį; (c) aplinkybes sutarties sudarymo metu; (d) kitas sutarties sąlygas ir (e) kitos sutarties, nuo kurios priklauso sutartis, sąlygas. Kitaip tariant, skirtingai nei PECL, DCFR, nors ir išreiškia kontrolės mechanizmą specialiosiomis teisės normomis, nesąžiningumo testą taiko ne individualiai neaptartoms sąlygoms, bet standartinėms sutarčių sąlygoms. Antra, esminio iš sutarties kylančių teisių ir pareigų pusiausvyros sutrikdymo standartas pereina prie akivaizdaus nukrypimo (angl. *gross deviation*). Trečia, padidinamas aplinkybių, į kurias turi būti atsižvelgta analizuojant sutarties sąlygos nesąžiningumą, ratas, pridodant tokias aplinkybes, kaip antai skaidrumo pareigos laikymąsi ir kitos sutarties, nuo kurios priklauso sutartis, sąlygas. Vadinasi, DCFR pateiktas nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas iš esmės laikosi standartinių sutarčių sąlygų kontrolės modelio.

Netrukus po DCFR priėmimo, 2010 metais Komisija žaliosios knygos⁴⁶ pagrindu pradėjo viešąsias konsultacijas dėl ES sutarčių teisės. Be kita ko, žaliojoje knygoje buvo aptartos ir priemonės, susijusios su nacionalinės sutarčių teisės pakeitimu bendrąja Europos sutarčių teise. Be to, žaliojoje

³⁵ Žr. II.–9:401: *Mandatory nature of following provisions*.

³⁶ Žinoma, nereikia pamiršti, kad tai tik „soft law“ instrumentas.

³⁷ Žr. II.–9:402: *Duty of transparency in terms not individually negotiated*.

³⁸ Žr. II.–9:403: *Meaning of “unfair” in contracts between a business and a consumer*.

³⁹ Žr. II.–9:405: *Meaning of “unfair” in contracts between businesses*.

⁴⁰ Žr. II.–9:404: *Meaning of “unfair” in contracts between non-business parties*.

⁴¹ Žr. II.–9:406: *Exclusions from unfairness test*.

⁴² Žr. II.–9:407: *Factors to be taken into account in assessing unfairness*.

⁴³ Žr. II.–9:408: *Effects of unfair terms*.

⁴⁴ II.–9:409–II.–9:410 str.

⁴⁵ Jurisdikcijos pasirinkimas ir pilkasis sąrašas sąlygų, kurioms taikoma nesąžiningumo prezumpcija (priešingai nei Nesąžiningų sąlygų direktyvoje pateiktas indikatyvus sąrašas nesąžiningų sąlygų).

⁴⁶ Komisijos žalioji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“ <...>.

knygoje taip pat užsiminta apie galimybę priimti neprivalomą priemonę, kurią būtų galima pasirinkti kaip alternatyvą galiojančiai nacionalinei teisei. Atsakymai į viešąją konsultaciją parodė, kad suinteresuotos šalys⁴⁷ pritartų neprivalomajai Europos sutarčių teisei kaip savarankiškam variantui arba kaip jos ir priemonių rinkinio deriniui, jeigu ji atitiks tam tikras sąlygas, pavyzdžiui, užtikrins aukštą vartotojų teisių apsaugos lygį, jos nuostatos bus aiškios ir lengvos taikyti⁴⁸. Pirmiau aptartų įvykių kontekste 2011 metais visuomenę pasiekė CESL, kuris, *inter alia*, apėmė ir nesąžiningų sąlygų reguliavimą B2B sutartyse. Nepaisant to, kad CESL buvo atsiimtas, tai neatima teisės ne tik analizuoti šio teisinio instrumento pasiūlytų nuostatų, bet ir panaudoti jas kuriant, keičiant ar pildant nacionalinės teisės nuostatas⁴⁹.

Kiek tai susiję su nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrole, svarbu aptarti CESL 86 straipsnio, kuriame numatoma, kad prekiautojų tarpusavio sutarties sąlyga yra nesąžininga pagal šį skirsnį, jeigu: (a) tai yra viena iš individualiai neaptartų sąlygų, kaip apibrėžta 7 str.; ir (b) ji yra tokio pobūdžio, kad jos naudojimas akivaizdžiai nukrypsta nuo geros verslo praktikos⁵⁰ ir prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui, nuostatas. Be to, 86 straipsnio 2 dalyje numatomos aplinkybės, į kurias turi būti atsižvelgta: (a) pagal sutartį tiekino dalyko pobūdį; (b) aplinkybes sutarties sudarymo metu; (c) kitas sutarties sąlygas ir (d) kitos sutarties, nuo kurios priklauso sutartis, sąlygas. Kaip matyti, CESL iš esmės atkartoja DCFR apibrėžtą nesąžiningų B2B sutarčių sąlygų kontrolės mechanizmą, šiuo atveju skiriasi tik keli dalykai: (a) DCFR nesąžiningumo testą taiko standartinėms sąlygoms, o DCFR individualiai neaptartoms sąlygoms; (b) nuo geros verslo praktikos pereinama prie įprastos verslo praktikos standarto po pakeitimų, padarytų pirmojo Europos Parlamento svarstymo metu.

Trumpa pirmiau aptartų nuostatų aptartis leidžia teigti, kad nesąžiningų sąlygų kontrolės iniciatyvos nėra naujos Europos Sąjungoje. Tiek PECL ir DCFR, tiek ir CESL nuostatos parodė, kad nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas jau seniai yra prasiskynęs kelią į Europos Sąjungos valstybių narių teisinį reguliavimą bent jau pateikdamas pavyzdinių normų rinkinius, jei ne per nacionalines nuostatas, tai bent jau per „soft law“ instrumentus, kuriais galėtų pasinaudoti teisės aktų leidėjai tobulindami nacionalinę teisę. Naujausias Europos mokslininkų kūrinys CESL tik dar kartą patvirtina, kad nesąžiningų sąlygų reguliavimas nebūtinai turėtų baigtis ties B2C sutartimis ir kad nesąžiningos sąlygos gali būti lygiai taip pat žalingos B2B teisiniams santykiams. Būtent todėl teisės aktų leidėjai turėtų įvertinti galimybę pritaikyti nacionalinę teisę įvertinant galimybę įtraukti nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolę teisės aktų nustatyta tvarka. Be to, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tiek PECL, tiek DCFR ir CESL, kitaip nei Lietuvos CK, iš esmės pateikia specialiasias teisės normas, skirtas būtent nesąžiningų sąlygų kontrolei, tokiu būdu pripažindami, kad nesąžiningos sutarties sąlygos sietinos su atskira sutarčių teisės problematika, kuri reikalauja savarankiško teisės gynybos būdų užtikrinimo,

⁴⁷ Šiuo atveju suinteresuotos šalys apima asmenis, pateikusius atsakymus į viešąsias konsultacijas, tarp kurių galima aptikti daugumą valstybių narių, daug verslo organizacijų, kelias vartotojų teisių apsaugos organizacijas, daug teisininkų asociacijų ir nemažai mokslininkų.

⁴⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui <...>.

⁴⁹ Ypač atsižvelgiant į tai, kiek darbo, diskusijų ir analizės (įskaitant nacionalinių teisės aktų analizę) buvo įdėta kuriant CESL nuostatas.

⁵⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad po pirmojo Europos Parlamento svarstymo „gera verslo praktika“ buvo pakeista į „įprastą verslo praktiką“, kuri, nors ir turėjo įnešti kokią nors matomą pakeitimą, tačiau bendruoju požiūriu nedaug skiriasi. Juk bendruoju atveju įprasta verslo praktika turėtų būti pripažįstama gera (žinoma, išskyrus tam tikras išimtis). Žr. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės, COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0159+0+DOC+XML+V0/LT>>.

todėl specialiosios teisės normos turėtų atskirai reglamentuoti klausimus, susijusius su nesąžiningumo kontrole tokio tipo sutartyse.

2.2. Kitų šalių praktika

Reikia pripažinti, kad nesąžiningumo testo taikymo praktika taip pat nėra nauja Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėje teisėje ir nemažai tokių valstybių numato platesnę ar siauresnę nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolę. Turbūt ryškiausiai literatūroje yra skiriami vokiškasis ir prancūziškasis modeliai, kur pagal vokiškąją tradiciją nesąžiningumo kontrolė grindžiama standartinėmis sutarties sąlygomis, tačiau gali apimti tiek B2C sutartis, tiek ir tam tikrais atvejais B2B sutartis, o pagal prancūziškąją tradiciją tokio lygio apsauga grindžiama tik vartotojo interesais ir iš esmės reguliuoja B2C sutartis. Lietuva, matyt, šiuo atveju labiau krypta prie vokiškojo modelio, kai ir standartinės sąlygos B2B sutartyse patenka į kontrolės mechanizmą, tačiau kitų šalių praktikos analizė verčia svarstyti, ar minėtas modelis neturėtų būti išplėstas.

Štai, pavyzdžiui, Skandinavijos šalys (Danija, Suomija ir Švedija) nesąžiningų sutarties nuostatų peržiūrą nustato, neatsižvelgiant į tai, ar tos nuostatos buvo individualiai aptartos, ar ne. Be to, nesąžiningų sutarties nuostatų peržiūros mechanizmas taikomas, nesvarbu, ar susiklostė B2C ar B2B santykis. Nepaisant to, pažymėtina, kad pagal Skandinavijos šalių teisę, atliekant nesąžiningumo testą, turi būti atsižvelgiama ne tik į sutarties turinį ir aplinkybes sutarties sudarymo metu ir po jo, bet ir į sutarties šalių padėtį, o tai leidžia daryti išvadą, kad B2B sutarčių atveju taikomi griežtesni reikalavimai, kad būtų galima pripažinti sutarties sąlygą nesąžininga⁵¹. Kaip matyti, skandinaviškasis modelis išplečia nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmą bei numato jį taikyti ne tik B2C sutartims, bet ir B2B sutartims. Be to, kontrolė taikytina ne tik standartinėms, individualiai neaptartoms sąlygoms, bet ir toms sąlygoms, kurios buvo individualiai aptartos. Manytina, kad bent jau šiame Lietuvos teisės etape šio mechanizmo pritaikymas (kai apimamos ir individualiai aptartos sąlygos) būtų perteklinis ir iš esmės iškreiptų galiojančią koncepciją.

Olandijos, kuri, kaip ir Lietuva, priklauso antrajai šalių grupei, kuri laikosi sutarties išlaidų teorijos, Civilinio kodekso nuostatos, susijusios su nesąžiningų sąlygų kontrole, taikomos ne tik B2C, bet ir B2B santykiams. Nepaisant to, šiuo atveju atsižvelgiama į nukentėjusiosios šalies statusą. Tos sutarties šalys, kurios turi daugiau kaip 50 darbuotojų, negali taikyti gynybos priemonių, susijusių su nesąžiningomis sutarties sąlygomis⁵². Be to, „juodasis“⁵³ ir „pilkasis“⁵⁴ nesąžiningų sąlygų sąrašai taikomi tik B2C sutartims⁵⁵.

Skirtingai nei Olandijoje, Vokietijoje, kuri, kaip jau minėta, taip pat priklauso antrajai šalių grupei, „juodasis“ ir „pilkasis“ nesąžiningų sąlygų sąrašai iš dalies gali būti panaudoti įrodinėjant B2B sutarčių sąlygų nesąžiningumą. Nors bendruoju požiūriu Vokietijos civilinio kodekso⁵⁶ 308 ir 309 straipsniai, apibrėžiantys „juodąjį“ ir „pilkąjį“ nesąžiningų sąlygų sąrašus, taikomi tik B2C sutarčių nesąžiningoms sąlygoms, tačiau teismai dažnai į tokias nuostatas atsižvelgia vertindami B2B sutarties sąlygos nesąžiningumą⁵⁷. Vokietijos civilinio kodekso 307 straipsnyje numatyta, kad standartinių

⁵¹ Bendros principų sistemos projektas <...>, p. 671; SCHULTKE-NOLKE, Hans; TWIGG-FLESNER, Christian; EBERS, Martin. *EC Consumer Law Compendium* <...>, p. 221.

⁵² Žr. Olandijos civilinio kodekso 6:235 str. 1 d. b) p. Dutch Civil Code. Book 6 The law of obligations [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle6655.htm>>.

⁵³ Sąlygos, kurios visada laikomos nesąžiningomis. Žr. Olandijos civilinio kodekso 6:236 str.

⁵⁴ Sąlygos, kurioms taikoma nesąžiningumo prezumpcija. Žr. Olandijos civilinio kodekso 6:237 str.

⁵⁵ Iš esmės tokios pačios pozicijos laikosi ir CESL.

⁵⁶ German Civil Code (BGB) (vertimas iš vokiečių į anglų kalbą) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0910>.

⁵⁷ Ypač atsižvelgiama į „juodąjį sąrašą“. Žr. *Supra*, note 7, p. 672.

sutarčių sąlygos yra negaliojančios, jei, priešingai nei to reikia sąžiningumui, jos suteikia nepagrįstą pranašumą kitai sutarties šaliai; nepagrįstas pranašumas taip pat gali atsirasti tais atvejais, kai pateikta sąlyga nėra aiški ar išsami.

Galiausiai, taip pat svarbu aptarti ir Jungtinės Karalystės nesąžiningų sąlygų kontrolės praktiką. Nors, kaip minėta, paprastai Jungtinė Karalystė priskiriama ketvirtajai šalių, kurių nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas taikomas tik B2C sutartims ir tik tų sąlygų, kurios nebuvo individualiai aptartos, grupei, Jungtinės Karalystės nesąžiningų sutarties sąlygų įstatyme (angl. *Unfair Contract Terms Act*)⁵⁸ numatoma apsauga nuo nesąžiningų sutarties sąlygų, taikomų ne tik B2C, bet ir B2B sutartims. Pagal minėtą įstatymą sutarties šalis negali panaikinti ar apriboti atsakomybės už veiksmus, kurie sukėlė asmens mirtį ar sužalojimus, atsiradusius dėl nerūpestingumo. Tuo atveju, kai sukelia žala ar nuostolių, kurių atsirado dėl kaltos šalies nerūpestingumo, atsakomybę riboti ar panaikinti galima tik tuo atveju, jei tokios sutarties sąlygos atitinka „pagrįstumo reikalavimą“ (angl. *the requirement of reasonableness*). Taigi Jungtinės Karalystės nesąžiningų sutarties sąlygų įstatymas iš esmės nustato nesąžiningumo testą tų sąlygų, kurios panaikina ar apriboja atsakomybę, atžvilgiu.⁵⁹

Aptarta užsienio šalių teisės analizė dar kartą iliustruoja teiginį, kad nesąžiningų sąlygų reglamentavimo B2B sutartyse idėja negali būti taip paprastai atmesta kaip nepriimtina. Kitų valstybių narių praktika tik parodo, kad nesąžiningos sąlygos B2B sutartyse gali būti lygiai tiek pat žalingos kaip ir tokios pačios nuostatos B2C sutartyse.

Teisės doktrinoje šiuo atveju keliama įvairių argumentų, kodėl gi būtent nesąžiningos sąlygos B2B sutartyse turėtų būti prižiūrimos ir vertinamos⁶⁰. Tokius argumentus apima silpnesniosios teisinio santykio šalies, turinčios mažesnę derybinę galią, apsaugos poreikis, paskirstomasis teisingumas, rinkos klaidos ištaisymas ir pan. Iš visų šių argumentų turbūt labiausiai tinkami ir įtikinami būtų susiję su: (a) kitos teisinio santykio šalies, kuriai pateikiamos sutarties sąlygos, apsauga ir (b) rinkos apsauga⁶¹.

⁵⁸ Unfair Contract Terms Act 1977 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/50>>.

⁵⁹ Žr. plačiau: BELLAMY, Jonathan. A presentation at 39 Essex Street on 07.10.09. Exclusion and limitation clauses in business contracts [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.39essex.com/content/wp-content/uploads/2015/07/Exclusion-Limitation-Clauses-in-Business-Contracts-Presentation-Paper-JM-Bellamy.pdf>>; taip pat Bendros principų sistemos projektas <...>, p. 673.

⁶⁰ Ypač kiek tai susiję su nesąžiningumo testo taikymu MVJ. Žr., pvz., HESSELINK, Martijn W. SMEs in European Contract Law: Background Note for the European Parliament on the Position of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in a Future Common Frame of Reference (CFR) and in the Review of the Consumer Law Acquis. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper No. 2007/03 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1030301>> arba <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1030301>>; HESSELINK, Martijn W. Towards a Sharp Distinction between B2B and B2C? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive [interaktyvus]. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2009/06. *European Review of Private Law*, t. 18, No. 18, p. 57–102, 2010 [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1416126>>; HESSELINK, Martijn W. Unfair Terms in Contracts between Businesses [interaktyvus]. In *Towards a European Contract Law*. Sellier European Law Publishers, 2011, p. 131–148. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2011-07. Amsterdam Law School Research Paper No. 2011-11 [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1871130>>; OSTROW, Ellen. For the Purposes of This Regulation ... : Denying Protection to the Small Business Through the Application of the CESL. *American University International Law Review* 29, 2013, No. 1, p. 255–286; EILERT, Beatrice. Consumers and SMEs under the CESL - on the search for the reasons for the different scopes of Protection [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=489796>>; BEALE, Hugh. A Common European Sales Law (CESL) for Business-to-Business Contracts: Pros and Cons [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <http://www.ajk.elte.hu/file/annales_2012_08_Hugh.pdf>; ir kt.

⁶¹ Žr. plačiau SCHULTE-NOLKE, Hans. No Market for ‘Lemons’: On the Reasons for a Judicial Unfairness Test for B2B Contracts. *European Review of Private Law*, 2015, No. 2, p. 195–216.

Kai kalbama apie kitos teisinio santykio šalies apsaugą, paprastai išskiriamas silpnesniosios teisinio santykio šalies argumentas ir informacijos asimetrija. Viena vertus, teigiama, kad kita teisinio santykio šalis gali būti pripažinta silpnesniąja teisinio santykio šalimi jau vien dėl to, kad ji turi mažesnę derybinę galią konkrečiame santykyje, turi nepakankamai patirties konkrečios rūšies sandoriuose ar finansinė situacija nėra tokia gera, todėl yra tikrais dalies priklausoma nuo dominuojančios teisinio santykio šalies. Kita vertus, vargu tikėtis, kad pagrindinis nesąžiningumo testo tikslas yra apsaugoti silpnesnį verslą rinkoje⁶², galbūt tai galėtų labiau būti šalutinis poveikis⁶³, todėl šis argumentas neturėtų būti vertinamas kaip esminis siekiant įrodyti nesąžiningumo testo reikalingumą. Šiuo atveju įtikinamesnis yra informacijos asimetrijos argumentas. Iš tiesų, sutarties sąlygas pasiūliusi teisinio santykio šalis yra labiau įsigilinus ir turi gerokai daugiau informacijos nei šalis, kuriai tokios sutarties sąlygos buvo pateiktos. Jei siekiame rinkos efektyvumo, tai būtų galima sakyti, kad sutarties sąlygas gavusi teisinio santykio šalis neturėtų skirti daug laiko ir lėšų, kad išanalizuotų visas sutarties sąlygas, o būtent nesąžiningumo testas leidžia jai žinoti, kad bet kuriuo atveju ji liks apsaugota – jei nors viena individualiai neaptarta sutarties sąlyga bus nesąžininga, jai bus taikomas nesąžiningumo testas ir bus atitinkamai eliminuota.

Rinkos apsaugos argumentas apima iš esmės du kriterijus: (a) teisminį rinkos klaidos pašalinimą ir (b) galimybę akceptuoti sutarties sąlygas jų neskaicius ir dėl jų nesiderėjus⁶⁴. Minėta rinkos klaida pasireiškia tuo atveju, kai rinkoje paprastai nėra sutarčių sąlygų konkurencijos. Vadinasi, nesąžiningumo testo tikslas tokiu atveju būtų ištaisyti šią rinkos klaidą ir bent jau tokiu būdu užtikrinti, kad konkurencijos nebuvimas neatvers rinkos nesąžiningoms sąlygoms. Vis dėlto šis argumentas, kaip ir silpnesniosios teisinio santykio šalies argumentas, yra pakankamai silpnas. Šiuo atveju geriau remtis rinkos asimetrija ir galimybe akceptuoti sutarties sąlygas jų neskaicius ir dėl jų nesiderėjus. Reikia pripažinti, kad nesąžiningumo testas šiuo aspektu tarsi padeda efektyvinti rinką ir suteikia galimybę teisinio santykio šaliai laiką skirti tik pagrindinėms sutarties sąlygoms – dalykui ir kainai, bet nesigilinti į kitas sutarties detales žinant, kad bet kuriuo atveju jos bus patikrintos nesąžiningumo testu ir, jei bus nesąžiningos, atitinkamai bus eliminuotos.

Aptartų argumentų analizė leidžia teigti, kad nesąžiningumo testo taikymas B2B sutartims yra pateisinamas bent jau informacijos asimetrijos ir rinkos apsaugos, susijusios su galimybe priimti sutarties sąlygas be derybų ir perdėtai ilgo skaitymo, argumentais. Atitinkamai belieka atsakyti į klausimą, ar Lietuvos teisėje įtvirtintas fragmentuotas teisinis reguliavimas yra pakankamas, ar vis dėlto reikia eiti PECL, DCFR ir CESL pasiūlyta kryptimi ir nustatyti nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolės mechanizmą ne tik aptartų CK straipsnių nustatytais atvejais, bet ir kitais atvejais, kai nustatoma, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga. Kitaip tariant, reikia šiuo atveju apsispręsti, ar pakanka nesąžiningų sąlygų kontrolę palikti bendrosioms CK sutarčių teisės nuostatoms, ar vis dėlto reikėtų eiti keliu, kurį pasiūlė DCFR, PECL ir CESL, t. y. numatyti specialiąsias teisės normas, kurios būtent būtų skirtos tik nesąžiningų sąlygų kontrolei B2B sutartyse. Laikantis pozicijos, kad nesąžiningų sąlygų kontrolė turi savo problematiką, kuriai reikia užtikrinti atskirą gynimo mechanizmą, reikėtų pripažinti, kad, kaip PECL, DCFR ir CESL analizė parodė, nesąžiningumo testo įtraukimas į nacionalinę teisę iš esmės gali prisidėti prie bendro nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo stiprinimo (ypač, jei tai būtų daroma ne koreguojant bendrąsias nuostatas, o įtraukiant specialiąsias nuostatas, išimtinai skirtas tik nesąžiningų sąlygų kontrolei B2B sutartyse (tai padaryta su B2C sutartimis)). Tokiu būdu būtų galima užtikrinti, kad standartinės sutartys arba sutartys su individualiai neaptartomis sąlygomis nega-

⁶² EIDENMUELLER, Horst, *et al.* Towards a Revision of the Consumer-Acquis. *Common Market Law Review*, 2011, p. 1077–1087. Cituojama pagal: SCHULTE-NOLKE, Hans. No Market for ‘Lemons’ <...>, p. 208.

⁶³ SCHULTE-NOLKE, Hans. No Market for ‘Lemons’ <...>, p. 208.

⁶⁴ Ten pat, p. 206.

lėtų išvengti kontrolės vien tik „praėjusios“ ar „apėjusios“ šiuo metu galiojančias ir šiame straipsnyje aptartas CK bendrąsias nuostatas, kurios, nors ir prisideda prie nesąžiningumo kontrolės, yra bendro pobūdžio ir užtikrina nesąžiningų sąlygų eliminavimą tik išimtiniais atvejais, kai teismas, vertindamas galimybę pakeisti sutarties sąlygas, nusprendžia, kad būtent konkrečiu atveju teismo įsikišimas yra būtinas. Tokiu būdu nesąžiningų sąlygų tolesnis likimas priklauso nuo to teismo, t. y. kurios šalies naudai minėta nuostata bus pakeista ir kaip ji bus pakeista. O standartinis nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmas (apibrėžtas ne bendrosiomis, o specialiosiomis tam skirtomis teisės normomis), kuris siūlytinas remiantis CESL ir kitais pavyzdžiais, numatytų, kad tokios sąlygos yra negaliojančios ir jos yra eliminuojamos iš sutarties. Specialiosiomis nesąžiningų sąlygų kontrolės normomis būtų užtikrinamas tokio mechanizmo veikimo aiškumas ir savarankiškas pažeistų teisių gynbos būdas eliminuojant negaliojančias nesąžiningas sąlygas iš sutarties.

Išvados

1. Lietuvoje pasirinktas nesąžiningų sąlygų kontrolės modelis remiasi bendrosiomis sutarčių turinio kontrolės nuostatomis, todėl nesąžiningumo kontrolė yra šiek tiek fragmentiška ir paremta atskirų aspektų (klausimų) analize (standartinėmis (siurprizinėmis) sutarties sąlygomis ir kt.). Bendro, visa apimančio kontrolės mechanizmo, paremto specialiosiomis teisės normomis, skirtomis tik nesąžiningų sąlygų kontrolei B2B sutartyse ir užtikrinančiomis savarankišką teisių gynimo būdą, kuris būtų analogiškas arba panašus į B2C sutartims taikomą mechanizmą, nėra.
2. PECL, DCFR, CESL ir užsienio šalių praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad nesąžiningų sąlygų reglamentavimo B2B sutartyse idėjos nėra naujos Europos Sąjungoje, o nesąžiningumo kontrolės nuostatos jau atradusios savo kelią į Europos Sąjungos valstybių narių teisinį reguliavimą. CESL pateiktas B2B sutarčių nesąžiningų sąlygų testas tik dar kartą patvirtina, kad nesąžiningų sąlygų reguliavimas nebūtinai turėtų baigtis ties B2C sutartimis ir kad nesąžiningos sąlygos gali būti lygiai taip pat žalingos B2B teisiniams santykiams. Būtent todėl teisės aktų leidėjai turėtų įvertinti galimybę pritaikyti nacionalinę teisę įvertinant galimybę įtraukti specialiąsias teisės normas, skirtas nesąžiningų sąlygų B2B sutartyse kontrolei.
3. Nesąžiningumo testo taikymas B2B sutartims yra pateisinamas bent jau informacijos asimetrijos ir rinkos apsaugos, susijusios su galimybe priimti sutarties sąlygas be derybų ir perdėtai ilgo skaitymo, argumentais. Nesąžiningumo testo, kaip specialaus reguliavimo, įtraukimas į nacionalinę teisę iš esmės gali prisidėti prie bendro nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmo stiprinimo.
4. Galiojančių CK nuostatų analizė parodo, kad Lietuvoje pripažįstamas kitos šalies nesąžiningumo žalingumas ir poreikis apsaugoti nukentėjusiąją šalį. Vadinas, visa apimančio nesąžiningų sąlygų testo, kuris būtų būtent skirtas nesąžiningų sutarties sąlygų kontrolei ir nesąžiningą sąlygą darytų savaime negaliojančia bei eliminuotų iš sutarties (kaip tai, pavyzdžiui, padaryta CESL), kaip specialiosios teisės normos įtraukimas į Lietuvos teisę padėtų užtikrinti, kad standartinės sutartys arba sutartys su individualiai neaptartomis sąlygomis negalėtų išvengti kontrolės vien tik „praėjusios“ arba „apėjusios“ galiojančias CK nuostatas. Specialiosiomis nesąžiningų sąlygų kontrolės normomis būtų užtikrinamas tokio mechanizmo veikimo aiškumas ir savarankiškas pažeistų teisių gynbos būdas eliminuojant negaliojančias nesąžiningas sąlygas iš sutarties.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.
2. Tarybos 1993-04-05 direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. *Oficialusis leidinys*, 1993-04-21, L 95/29, p. 288–293.

3. Dutch Civil Code. Book 6 The law of obligations [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle6655.htm>>.

4. German Civil Code (BGB) (vertimas iš vokiečių į anglų kalbą) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0910>.

5. Unfair Contract Terms Act 1977 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/50>>.

Specialioji literatūra

6. AMBRASIENĖ, D., et al. *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013.

7. BEALE, Hugh. A Common European Sales Law (CESL) for Business-to-Business Contracts: Pros and Cons [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <http://www.ajk.elte.hu/file/annales_2012_08_Hugh.pdf>.

8. BELLAMY, Jonathan. A presentation at 39 Essex Street on 07.10.09. Exclusion and limitation clauses in business contracts [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.39essex.com/content/wp-content/uploads/2015/07/Exclusion-Limitation-Clauses-in-Business-Contracts-Presentation-Paper-JM-Bellamy.pdf>>.

9. BUBLIENĖ, Danguolė. Silpnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas nesąžiningų sąlygų kontrolėje. *Jurisprudencija*, 2007, nr. 9 (99), p. 41–48; BUBLIENĖ, Danguolė. Nesąžiningų sąlygų kontrolė: ar tikėtini greiti reguliavimo pokyčiai? Iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys *Liber Amicorum* profesoriiui Jonui Prapiesčiui. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012, p. 680–696.

10. BUBLIENĖ, Danguolė. Skaidrumo principas ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, Nr. 58, p. 7–23.

11. BUBLIENĖ, Danguolė. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, t. 59, p. 28–46.

12. BUBLIENĖ, Danguolė. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2009.

13. BUBLIENĖ, Danguolė; ZEMLYTĖ, Eglė. Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga? Vilnius: *Teisė*, 2012, t. 84, p. 7–27.

14. BUDRECKIENĖ, Viktorija. *Teisminės komercinių sutarčių turinio kontrolės ribos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2016.

15. DRAZDAUSKAS, Stasys. Bendrosios Europos pirkimo–pardavimo teisės autonominio taikymo Lietuvoje problematika. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 119–128.

16. DRAZDAUSKAS, Stasys. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2008.

17. DRAZDAUSKAS, Stasys. *Favor contractus* principas Lietuvos sutarčių teisėje. *Teisė*, 2007, t. 64, p. 22–33.

18. DROBNIK, Ulrich. Substantive Validity. *40 American Journal of Comparative Law*, Nr. 3, 1992, p. 640.

19. EILERT, Beatrice. Consumers and SMEs under the CESL — on the search for the reasons for the different scopes of Protection [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=489796>>.

20. HESSELINK, Martijn W. SMEs in European Contract Law: Background Note for the European Parliament on the Position of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in a Future Common Frame of Reference (CFR) and in the Review of the Consumer Law Acquis. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper No. 2007/03 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1030301>> arba <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1030301>>.

21. HESSELINK, Martijn W. Towards a Sharp Distinction between B2B and B2C? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive [interaktyvus]. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2009/06. *European Review of Private Law*, Vol. 18, No. 18, p. 57–102, 2010 [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1416126>>.

22. HESSELINK, Martijn W. Unfair Terms in Contracts between Businesses [interaktyvus]. Iš *Towards a European Contract Law*. Sellier European Law Publishers, 2011, p. 131–148. Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2011-07. Amsterdam Law School Research Paper No. 2011-11 [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1871130>>.

23. HESSELINK, Martijn W.; LOOS, Marco B. M. Unfair Contract Terms in B2C Contracts. Ad hoc briefing paper for the European Parliament's Committee on Legal Affairs, May 2012, PE 462.452, 23 p.; Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-68; Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2012-07 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2083041>>.

24. International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

25. International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

26. International Institute for the Unification of Private Law. *Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 1994 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-1994>>.

27. LANDO, Ole, et al. *Principles of European Contract Law*. Part III. The Hague: Kluwer Law International, 2003.

28. LANDO, Ole; BEALE, Hugh. *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000.

29. LOOS, Marco B. M. Incorporation and Unfairness of Standard Contract Terms Under the Proposal for a Common European Sales Law. In *The Making of European Private Law: Why, How, What, Who*. MOCCIA, Luigi. Munich: Sellier European Law Publishers, 2013, p. 191–203.

30. LOOS, Marco B. M. Standard Contract Terms Regulation in the Proposal for a Common European Sales Law. Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-65; Zeitschrift für Europäisches Privatrecht 2012(4), p. 776–796; Amsterdam Law School Research Paper No. 2012-65; Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2012-04 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-22]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2081857>>.

31. MAGNUS, Ulrich. CISG vs. CESL. In *CISG vs. Regional Sales Law Unification*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p. 97–123.

32. OSTROW, Ellen. For the Purposes of This Regulation ... : Denying Protection to the Small Business Through the Application of the CESL. *American University International Law Review* 29, 2013, No. 1, p. 255–286.

33. SCHULTE-NOLKE, Hans. No Market for 'Lemons': On the Reasons for a Judicial Unfairness Test for B2B Contracts. *European Review of Private Law*, 2015, No. 2, p. 195–216.

34. SCHULTE-NOLKE, Hans; TWIGG-FLESNER, Christian; EBERS, Martin. *EC Consumer Law Compendium. The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2008.

35. SCHULZE, Reiner. *Common European sales law (CESL): commentary*. Baden-Baden: Nomos, 2012.

36. VOGENAUER, Stefan. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2015.

37. VON BAR, Christian; CLIVE, Eric; SCHULTKE-NOLKE, Hans. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full Ed* [interaktyvus]. Munich: Sellier European Law Publishers, 2009 [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf>.

Praktinė medžiaga

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Interselas“ v. UAB „IF draudimas“, Nr. 3K-3-518/2008.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž. M. v. UAB „Eika“, Nr. 3K-3-511/2006.

Travaux préparatoires ir aiškinamieji raštai

40. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės, COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0159+0+DOC+XML+V0//LT>>.

41. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law, COM(2001) 398 final [interaktyvus]. *Official Journal*, C255, 2001-09-13 [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/EN/1-2001-398-EN-F1-1.Pdf>>.

42. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - A more coherent European contract law An action plan, COM(2003) 68 final [interaktyvus]. *Official Journal*, C63, 2003-03-15, p. 1–44 [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52003DC0068>>.

43. Europos Komisijos pasiūlymas Europos bendrosios pirkimo–pardavimo teisės reglamentui, KOM(2011) 635 galutinis, 2011/0284 (COD) [interaktyvus. Žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/regulation_sales_law_en.pdf> (anglų kalba) ir <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/LT/1-2011-635-LT-F1-1.Pdf>> (lietuvių kalba).

44. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Bendroji Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisė tarpvalstybiniams sandoriams bendrojoje rinkoje palengvinti. KOM/2011/0636 galutinis [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-26]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0636>>.

45. Komisijos žalioji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“, KOM(2010)348 galutinis [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/LT/1-2010-348-LT-F1-1.Pdf>>.

UNFAIR TERMS CONTROL IN CONTRACTS BETWEEN TRADERS (B2B) UNDER LITHUANIAN LAW

Aurelija Balčiūnė

S u m m a r y

So far, the review of unfair terms has been harmonized in terms of contracts between traders and consumers (B2C), whereas the protection from unfair terms in contracts between traders (B2B) varies from country to country. PECL, DCFR followed by CESL have suggested introduction of provisions dealing with unfair terms in B2B transactions. This suggests that regulation of unfair terms in B2B transactions cannot be undoubtedly excluded from the legislation without putting some efforts for analysis of the need for such legislation. This paper examines the provisions of Lithuanian Civil Code in terms of unfairness control, the concept of unfair terms control in B2B transactions suggested by PECL, DCFR, and CESL, as well as it provides some analysis of national legislation in several countries, where the content review of unfair terms in B2B transactions is established.

Įteikta 2017 m. kovo 3 d.

Priimta publikuoti 2017 m. spalio 26 d.